

קיץ, 2015

חווית אחים בעקבות מות אחיהם:

מיפוי קצר והזמנה להשתתף במחקרים על אחים

אובדן אחים הינה סיטואציה מורכבת בחוויית השכול. קשר בין אחים הינו ייחודי ואינו דומה לקשרים אחרים המלווים את האדם לאורך חייו. מערכת היחסים עם האחים נפרשת על פני שנים רבות ולכן מלווה את האדם לאורך ההתבגרות ובמהלך שינויי החיים (Cicirelli, 1995). בצורה טבעית אמור הקשר בין האחים להיות הקשר הארוך ביותר אותו חווה האדם, כשהאחים מלווים זה את זה כמעט לאורך כל טווח החיים. האחים הינם חלק משמעותי מחייהם של רוב הילדים והקשרים הרגשיים ביניהם משניים בחוזקתם רק לאלו שבין הורים וילדים. הקשר בין האחים מתבטא בקרבה, אינטימיות, חברות, הערצה והתנהגות פרו חברתית לצד תחרותיות וקנאה כלפי ההורים והמשאבים המשפחתיים (סגל, 1994; Dunn, 2007).

בשל התפקיד המשמעותי והמורכב אותו ממלאים האחים בחייו של אדם, לאובדן אח ישנה השפעה מיוחדת. על האח הנותר להתמודד גם עם הצדדים של התחרותיות והקנאה שבקשר לצד הקרבה והתמיכה שהוא מספק. בנוסף, לעיתים רבות מערכת היחסים בין האחים היא קריטית להתפתחותם של האחים ולכן אובדן אח כרוך באיבוד חלק מהזהות האישית הקשורה באח הנפטר (איצקוביץ & גלובמן, 1992). נוסף על המורכבות שטמונה בכל אובדן, אובדן אח הוא פעמים רבות "אובדן כפול" כיוון והאח שנותר בחיים מאבד גם התמיכה מהוריו שעסוקים בעיבוד האבל הפרטי שלהם (Rosen, 1986; Rubin, 1996). הקשר המשתנה עם ההורים יכול להוסיף לאובדן של האח צדדים נוספים, כך שלעיתים ההורים אינם מוצאים את הכוחות הנפשיים להתמודד עם הצרכים ואתגרי ההתנהגות של ילדיהם שבחיים.

עוצמת האבל של הורים יכולה לגרום לילדיהם לנסות ולהרגיע אותם. גיימס בארי, המחבר של פטר פן, איבד את אחיו בתאונה. השפעת הדבר על אישיותו ויצירותיו ניכרת. בסיפור האגדי פטר פן, מתחת לקסם ולהרפתקה יש סיפור עצוב ודמויות המחפשות תיקון. הדמות המרכזית, פטר, הוא נער שישאר נער לצמיתות—רמז לאחיו שמת צעיר ולא יזדקן. "הילדים האבודים" זקוקים לאמא בדמותה של וונדי—רמז לאי-היכולת של אמא למלא אחרי הצרכים של ילדה, וניכרים החוויה של נטישה וגעגועים. באוטוביוגרפיה, בארי עצמו מתאר אירוע בו נכנס לחדרה החשוך של אמו, שלא הייתה מסוגלת לצאת מהמיטה, ובנסיון נואש לעודד אותה היה עונה לשאלתה "האם זה אתה, גיימס?" עם התשובה "לא, זה הוא" כשהוא מתכוון לאחיו המת (בלבי, 1980).

עבור ילדים, ההכרה שלפעמים הוריהם זקוקים ל"הורות" יכולה להשפיע על ההתפתחות שלהם. דבר זה מושפע מהיכולת של הילד, משך ועוצמת הפגיעה בהורות, גיל ורצף של מרכיבים התורמים או פוגעים בהתמודדות ותגובת המלוות ומבטאות חוסן נפשי. בשל היפוך תפקידים זה האחים השכולים נמנעים לא פעם מהבעת רגשות ולכן לא זוכים גם לתמיכה לה הם זקוקים (Rosen, 1986; Mahon & Page, 1995). תופעה זו אף מוקצנת פעמים רבות בשל "קוד השתיקה" שמתפתח במשפחה לעיתים קרובות לאחר האובדן (Liatsos, 2003).

במחקרים של קבוצת הפסיכולוגים מהמרכז שעבדו עם פרופ' שמשון רובין בחקר הורים שכולים, נמצא שהורים שכולים התייחסו אחרת לילדם הבוגר שנפטר לעומת הורים לילדים שלא איבדו ילד. במחקר שנערך על ידי גבי מיכל פישר, ביחד עם ד"ר אתי אדרס ופרופ' שמשון רובין (פישר, 2010), היה נסיון להבין את סוג הקשרים שהורים מפתחים עם ילדם הבוגר שנפטר, לצד ילדם שנשאר בחיים. אין זה מפתיע ללמוד שהורים שכולים תיארו את הבן שנפטר בצורה חיובית יותר ואת הקשר עמו "כקרוב וחם יותר" מאשר הילד החי. במקביל, תיאורי הקשר של ההורים השכולים עם האחים, החי והמת, משתנים כך שהקשר עם ילדם החי נותר עם מידה מסויימת של קונפליקט ועם מורכבות רבה בעוד דמותו של הילד שנפטר מתעצבת כאידיאלי יותר וכך ונוצר פער (פישר, 2010).

למרות ממצאים חשובים אלו, לא נערכו מחקרים מעמיקים אשר בחנו נושא זה מנקודת מבטו של הילד שנשאר בחיים. לאור המשמעות וההשפעה שיש לאובדן על יחסי ההורים עם האחים השכולים יש צורך לבדוק כיצד חווים האחים השכולים את תפיסת הוריהם המשתנה.

דרך בחינת הנושא ניתן להרחיב את האופן בו אנו מבינים כיום את חווית האחים השכולים ואת חווית ה"אובדן המשני" שהם עוברים כלפי הוריהם. לצד אלו נלמד יותר על האופן בו אובדן אח משפיע על האדם במונחים של תפקוד והתנהגות, לצד הקשר המתמשך עם האח דרך המודל הדו מסלולי לאובדן ולשכול. בכך נוסף רובד נוסף ומשמעותי להבנת הגורמים המשפיעים על אופן התמודדות האחים עם אובדנם.

אנו מזמינים אתכם להשתתף במחקרים (שקבלו אישורים של ועדת האתיקה הרלוונטית) -

עבור מי **שאיבד** אח או אחות, לכניסה למחקר, יש להקיש על הקישור כאן (או להעתיקו לדפדפן)

<http://hevro.haifa.ac.il/limesurvey/index.php/272236/lang--he>

עבור מי **שלא** איבד אח או אחות, לכניסה למחקר, יש להקיש על הקישור כאן (או להעתיקו לדפדפן)

<http://hevro.haifa.ac.il/limesurvey/index.php/859621/lang-he>

תודה רבה,

גבי כרמל ונהורסט ופרופ' שמשון רובין